

KONKURS Z JĘZYKA POLSKIEGO
DLA UCZNIÓW SZKOŁY PODSTAWOWEJ
Z WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
W ROKU SZKOLNYM 2023/2024

I. CELE KONKURSU

1. Poszerzanie horyzontów wiedzy uczniów szkoły podstawowej w zakresie języka polskiego, literatury i dziedzin pokrewnych, niezbędnych do dojrzałej analizy i interpretacji tekstów literackich.
2. Rozwijanie pasji poszukiwania wartości estetycznych literatury i języka.
3. Charakterystyka pojęć i motywów: *odkrywania radości, nadziei, tożsamości, domu, rodziny, piękna, dobra, prawdy, szacunku dla drugiego człowieka* jako uniwersalnych wartości, występujących w różnych tekstach literackich i dziełach sztuki.
4. Zwrócenie uwagi na potrzebę refleksji egzystencjalnej (ze szczególnym uwzględnieniem refleksji aksjologicznych, tożsamościowych i obywatelskich), czyli umiejętność zadawania ważnych pytań i sztukę poszukiwania istotnych odpowiedzi. Kształtowanie świadomości istnienia zarówno uniwersalnych wartości kulturowych, jak i zmiennych, typowych dla danej epoki, sposobów postrzegania świata i człowieka.
5. Rozbudzanie pasji i przygody subiektywnej, kreatywnej interpretacji tekstów literackich oraz umiejętności skutecznego, przedmiotowego argumentowania własnych sądów na podstawie uzasadnionych przesłanek.
6. Podnoszenie poziomu wiedzy o języku i rozwijanie umiejętności uważnej i kompetentnej lektury oraz sprawnego posługiwania się językiem w wypowiedzi pisemnej.
7. Pogłębianie umiejętności samodzielnego i dojrzałego odbioru różnych tekstów literackich, w tym również tekstów kultury popularnej.
8. Zwrócenie uwagi na praktyczny charakter wiedzy o języku i literaturze.
9. Kształtowanie postawy humanisty, wrażliwego etycznie i estetycznie odbiorcy dzieł kultury, rozumiejącego, że uczestnictwo w kulturze pomaga lepiej rozumieć siebie i otaczający nas świat. Promowanie szerokich zainteresowań humanistycznych i wybitnych uzdolnień młodzieży.
10. Kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym.
11. Rozwijanie zainteresowania kulturą w środowisku lokalnym.

II. ZAKRES WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI WYMAGANY NA WSZYSTKICH ETAPACH KONKURSU

Uczestnicy konkursu powinni wykazać się wiedzą i umiejętnościami obejmującymi i poszerzającymi treści podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w części dotyczącej przedmiotu język polski, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/podstawa-programowa/>

Od ucznia wymaga się znajomości lektur z podstawy programowej oraz tekstów kultury zawartych w wykazie dołączonym do programu wraz z odpowiednimi kontekstami biograficznymi, historycznymi, kulturowymi (w tym także takich, które nie są lekturami konkursowymi lub ich fragmentami) na poziomie dosłownym, metaforycznym i symbolicznym.

Na wszystkich etapach konkursu uczeń powinien wykazać się wiedzą i umiejętnościami z zakresu:

- kultury czytania i kompetencji lekturowej; umiejętności orientowania się w tekstach o różnym stopniu komplikacji, właściwego reagowania na różne funkcje języka, odbioru znaczeń metaforycznych;
- pogłębionej analizy oraz interpretacji tekstów kultury;
- precyzyjnego i rzeczowego formułowania pisemnych odpowiedzi, budowania krótkich, spójnych i logicznych wypowiedzi adekwatnych do poleceń;
- formułowania dojrzałych, uzasadnionych sądów, tworzenia komentarza wynikającego z wnikliwej lektury tekstów kultury;
- uwzględniania w analizie specyfiki tekstów kultury przynależnych do następujących rodzajów sztuki: literatury, filmu, muzyki, sztuk plastycznych (np. plany filmowe, gatunki muzyczne, malarskie);
- podejmowania dyskursu porównawczego, reinterpretowania znanych mitów, symboli w dialogu między tekstami kultury, porównywania funkcjonowania tych samych mitów, motywów w różnych utworach literackich;
- znajdowania w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, piosenkach) nawiązań do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych, wskazywania przykładów mieszania gatunków i wyjaśniania sensu takich działań artystycznych;
- przedstawienia propozycji odczytania konkretnego tekstu kultury i uzasadnienia jej;
- stosowania ze zrozumieniem pojęć dotyczących wartości pozytywnych i ich przeciwieństw oraz określania postaw z nimi związanych, np. piękno-brzydota, dobro-zło;

- formułowania na podstawie podanych tekstów kultury podstawowych, ponadczasowych zagadnień egzystencjalnych, np.: miłości, przyjaźni, przemijania, cierpienia, lęku, nadziei, wiary, samotności, bezdomności, powołania, godności, poczucia wspólnoty, solidarności, sprawiedliwości, patriotyzmu, niepodległości, wolności, dziedzictwa, tożsamości; domu, rodziny, piękna, prawdy, szacunku dla drugiego człowieka;
- posługiwania się poprawnym, bogatym językiem dostosowanym do sytuacji komunikacyjnej, w tym poprawnego stosowania związków frazeologicznych;
- rozpoznawania słownictwa ogólnonarodowego i słownictwa o ograniczonym zasięgu (archaizmy, kolokwializmy, neologizmy, gwary);
- odczytywania znaczeń słownictwa naukowego, zawartego w treści poszczególnych fragmentów lektur konkursowych;
- rozpoznawania relacji semantycznych i stylistycznych między wyrazami (synonimy, antonimy, eufemizmy);
- wskazywania środków stylistycznych i ich funkcji w tekście (zdrobnień, zgrubień, metafor, anafor, apostrof, oksymoronów, hiperboli, epifor, powtórzeń, pytań retorycznych, rymu, rytmu, onomatopei, różnych typów zdań i równoważników, paralelizmów);
- rozpoznawania intencji wypowiedzi;
- posługiwania się ze zrozumieniem pojęciami z dziedziny teorii literatury i wiedzy o kulturze (topos, mit, symbol, parabola, wiersz wolny, biały, sylabiczny, średniówka, przerzutnia, wersyfikacja, styl, stylizacja, antyteza, gatunki i rodzaje literackie, gatunki prasowe, filmowe i muzyczne);
- operowania słownictwem z określonych kręgów tematycznych (na tym etapie rozwijającym i koncentrującym się przede wszystkim wokół tematów: piękna i wartości estetycznych, pytań egzystencjalnych, rozwoju psychicznego, moralnego i fizycznego człowieka; społeczeństwa i kultury);
- rozpoznawania stylu wypowiedzi;
- dokonywania różnorodnych działań na cudzym tekście (np. streszczanie, parafrazowanie, sporządzanie notatki);
- tworzenia spójnych wypowiedzi poprawnych pod względem językowo-stylistycznym w formie dłuższej i krótszej, np. dedykacji, streszczenia, zaproszenia, notatki prasowej, hasła słownikowego i encyklopedycznego, opisu sytuacji, dzieła sztuki, przeżyć wewnętrznych, charakterystyki postaci filmowej, literackiej lub rzeczywistej, charakterystyki porównawczej, recenzji, rozprawki, eseju, opowiadania, listu, przemówienia, wywiadu;
- korzystania z zasobów bibliotecznych i innych źródeł naukowej informacji;
- dokonywania starannej redakcji tekstu napisanego ręcznie, poprawiania ewentualnych błędów językowych, ortograficznych, interpunkcyjnych.

III. TEMAT PRZEWODNI KONKURSU W ROKU SZKOLNYM 2023/2024:

Motyw przewodni:

Radość jest matką wszystkich cnót.

Johann Wolfgang von Goethe

ETAP SZKOLNY

Radość jest potrzebą, siłą i wartością życia.

Johannes Kepler

1. św. Franciszek, *Pieśń słoneczna albo pochwała stworzeń*, [w:] tegoż, *Kwiatki św. Franciszka z Asyżu*, tłum. Leopold Staff, Wrocław 1995, s. 19.
2. Aleksander Fredro, *Zemsta*, dostępna: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/zemsta.html>
3. Anna Kamieńska, *Widok z gór*, [w:] tejże, *Wiersze dla dzieci*, Wrocław 2000.
4. Fryderyk Schiller, *Do radości*, przeł. Andrzej Lam, Pułtusk 2004, s. 15.
5. Eric-Emmanuel Schmitt, *Oskar i pani Róża*, tłum. Barbara Grzegorzewska, Kraków 2011.
6. Leopold Staff, *Biedaczyno asyski!*, [w:] *Poezje*, wybór Bohdan Zadura, Lublin 1986, s. 308.
7. Wisława Szymborska, *Radość pisania*, [w:] tejże, *Sto pociech*, Warszawa 1967.
8. Maciej Wojtyzsko, *Bromba i inni (po latach także)*, Warszawa 2018.
9. FILM: *Zmruż oczy*, reż. A. Jakimowski, 2003, /Filmoteka szkolna, cz. 26, Kim jestem?/.
10. PIOSENKA: Jacek Cygan, *Czas nas uczy pogody*, [w:] *Poeci polskiej piosenki*, Warszawa 2012.

ETAP REJONOWY

Najbardziej intensywne i trwałe radości doświadczają tylko ci, którzy skłonni są praktykować pewnego rodzaju wstrzemięźliwość i przetrwać nudę początkowej dyscypliny.

Fulton J. Sheen

1. Charles Dickens, *Opowieść wigilijna*, dostępna: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/dickens-opowiesc-wigilijna.html>
2. Leszek Kołakowski, *O śmiechu*, [w:] tegoż, *Mini wykłady o maxi sprawach*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009.
3. Joanna Kulmowa, *Co to jest radość*, [w:] tejże, *Rzeczy niepotrzebne*, Warszawa 1982.
4. Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, BN I/83, Wrocław 2018.
5. Antoine de Saint-Exupéry, *Mały Księżę*, przeł. J. Szwykowski, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, Warszawa 2010.
6. Leopold Staff, *Przedśpiew*, [w:] tegoż, *Poezje*, Lublin 1988, s. 69.
7. Julian Tuwim, *Zieleń*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, oprac. M. Głowiński, Kraków 1969, s. 155–162.
8. Kazimierz Wierzyński, *I znów jest tak ni w pięć ni w dziewięć*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, Wrocław 1991, s. 20–21.

9. PIOSENKA: Krzysztof Napiórkowski, *Wierzę*, sł. ks. Jan Twardowski, dostępna: <https://www.youtube.com/watch?v=UohVik0L038>
10. FILM: *Chce się żyć*, reż. Maciej Pieprzyca.

ETAP WOJEWÓDZKI

Wierzaj mi, prawdziwa radość jest rzeczą poważną.

Seneka

1. Zbigniew Herbert, *O dwu nogach Pana Cogito*, [w:] tegoż, *Pan Cogito*, Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, Warszawa 1974.
2. Małgorzata Musierowicz, *Opium w rosole*, Akapit Press, Poznań 2000.
3. Leopold Staff, *Wędrówka wesołego pielgrzyma*, [w:] tegoż, *Poezje wybrane*, Warszawa 1978, s. 47.
4. Justyna Suhecka, *Young power. 30 historii o tym, jak młodzi zmieniają świat*, Wydawnictwo Znak Emotikon, Kraków 2020.
5. Kazimierz Ożóg, Radość czytania, [w:] „Kwartalnik Edukacyjny” 2016, nr 2 (85), s. 3-8.
6. Melchior Wańkowicz, *Ziele na kraterze*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 1997.
7. PIOSENKA: Marek Grechuta/Anawa, *Świecie nasz*, dostępna: <https://www.youtube.com/watch?v=fhw117j7LLg>
8. SPEKTAKL TEATRALNY: *Sprawiedliwi. Historia rodziny Ulmów*, reż. Benjamin M. Bukowski, Teatr im. W. Siemaszkowej w Rzeszowie; uczestnik konkursu może wybrać inny spektakl uwzględniający przesłanie odkrywania tajemnicy radości, pogody życia. Do wyboru z zasobów <https://ninateka.pl/> lub <https://vod.tvp.pl/sub-category/teatr,30798054>

IV. LITERATURA POMOCNICZA DLA UCZNIĄ

1. *Polszczyzna na co dzień*, red. Mirosław Bańko, PWN, Warszawa 2006.
2. Marek Bernacki, Marta Pawlus, *Słownik gatunków literackich*, Wydawnictwo Park Edukacja, Bielsko-Biała 2005.
3. Stanisław Bortnowski, *Warsztaty dziennikarskie*, Wydawnictwo Stentor, Warszawa 2007.
4. Katarzyna Kłosińska, *Co w mowie piszczy?*, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2013.
5. Władysław Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1985.